

мінімальним значеннями.

Визначальне завдання головного бухгалтера та його команди полягає якраз в аргументованому доведенні того, що частина форм звітності та показників у них є такими без яких керівник та менеджери можуть, в принципі, обійтись.

З одного боку, свою відмову від окремих форм і показників необов'язкової (внутрішньої) звітності головний бухгалтер може аргументувати значними затратами часу на їхнє одержання або ж неоправданими витратами, які не можна повністю перекрити отриманими матеріальними або нематеріальними вигодами (доходами).

З іншого боку, керівник та менеджери підприємства повинні добре розуміти, що додаткова інформація про яку вони запитують в бухгалтера і його підлеглих не є безоплатною, бо для її отримання потрібні додаткові трудові (людино-годин, людино-днів) та матеріальні затрати (електроенергії, паперу, фарби, запасних частин і т. д.). Отже, керівник та менеджери підприємства не повинні наполягати на складанні певних форм і показників щодо яких бухгалтери мають особливу думку та які принесуть не стільки користі, скільки зайвих, малоефективних

клопотів для облікової служби.

На наш погляд, у тому разі, коли керівнику, менеджерам і бухгалтерам підприємства та іншим зацікавленим особам не вдається досягти між собою консенсусу, тоді усім їм потрібно сідати за стіл перемовин з метою формування «Переліку єдиного узгодженого між зацікавленими сторонами форм необов'язкової (внутрішньої) звітності» з виокремленням таких показників: назва та номер звітної форми; максимально допустима кількість звітних показників у формі; відповідальні особи (хто відправляє звітність і хто її отримує; терміни подання звітності); примітки. Вважаємо також, що не рідше одного разу на календарний рік цей «Перелік ...» необхідно переглядати, уточнювати та доповнювати, про що треба зазначити в Наказі про облікову політику того або іншого підприємства.

Таким чином, організація звітності функціонуючих підприємств має бути постійно спрямована на оптимізацію кількості форм і показників, що дасть змогу значно загалом підвищити коефіцієнт корисної дії для звітності підприємства і, насамперед, для необов'язкової (внутрішньої).

УДК 657.1

НОВЕ РОЗУМІННЯ ОБЛІКУ В ЕКОНОМІЦІ ЗНАТЬ

Пушкар М.С. – д.е.н., професор; Семанюк В.З. – к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет

*Люди вже давно зрозуміли необхідність обліку,
але ще не зовсім розуміють,
що і як треба обліковувати.
Харрінгтон Емерсон*

Перед науковим співтовариством давно пора поставити питання: «Що таке бухгалтерський облік і якою є наука про бухгалтерський облік?», – яка, через надмірний консерватизм наукового співтовариства, константна у своїй основі і не має перспектив розвитку внаслідок втрати зв'язку з тим предметом, який вона повинна вивчати, а саме з інформаційними процесами, що відбуваються у різноманітних сферах багатоаспектної діяльності підприємства у просторово – часових вимірах. Аналіз наукової і практичної літератури з проблем обліку доводить, що більшість українських науковців розуміють облік лише в його процедурному аспекті, як стереотипний набір алгоритмів для рутинного збору даних та їх обробки такими методами, які відомі ще з часів

середньовіччя (фіксація фактів господарської діяльності в документах, оцінка фактів, групування їх за певними критеріями, записи у стандартні реєстри на основі складеної кореспонденції рахунків та відображення згорнутої (узагальненої) інформації у фінансовій звітності із стандартним набором економічних показників) [1]. Якщо неупереджено оцінити роботу, виконану бухгалтером на основі «традиційного теоретичного базису» науки, то виникає питання, а чим відрізняється просте ремесло записів у книги, що здійснює *Buchhalter* (нім. – бухгалтер), від облікової науки в «економіці знань»?

Для з'ясування цього питання необхідно звернутися до фахівців, які присвячують своє життя пошукам істини і проблемам розвитку науки

(філософам та наукознавцям), оскільки бухгалтери, в силу специфіки свого мислення, не приділяють уваги філософії та методології обліку, перетворюючи, тим самим, облікову науку на ремесло.

Облік, без будь-яких застережень, доцільно включити до числа інформаційних наук, оскільки ця наука генерує інформацію про діяльність кожного окремого підприємства, хоча й обмеженого вартісним вимірюванням обсягу незначної кількості фінансових показників у відповідності до законодавства. Проте, у найближчій перспективі, за умови формування нової парадигми облікової науки, яка повинна бути зорієнтованою на інформаційне обслуговування системи менеджменту на основі комп'ютерної техніки, застарілу назву обліку закономірно треба поміняти на таку, яка розкривала б онтологічну сутність обліку, трактувала його як вчення про інформацію, а не процедуру опису окремих явищ зі збирання даних та маніпулювання ними, підміняючи таким чином науку емпіричним опрацюванням отриманих фактів господарської діяльності.

Облік в постіндустріальному суспільстві – це складна інформаційна система, яка формує інформаційне поле підприємства. У випадку, коли наука переходить до вивчення складних систем, змінюється спосіб мислення науковців, формується нова категоріальна основа науки, створюється адекватний часу і потребам теоретичний базис. В іншому випадку, нові об'єкти обліку, появу яких ми спостерігаємо в сучасному економічному житті, сприйматимуться через неадекватну структуру категорій, що не дозволяє розкрити їх суть. Саме тому, в теорії обліку надважливим завданням є розробка і приведення у відповідність часу категоріального апарату, включення у нього визначень усіх можливих об'єктів обліку (в т.ч. об'єктів зовнішнього середовища), як передумова розуміння усіх об'єктів обліку.

В традиційній обліковій теорії ми не знаходимо категоріальної матриці, яка дозволяє вивчати принципово нові об'єкти, адже ця теорія сформована для умов індустріального суспільства, а, отже, стає недостатньою для наукового пізнання в постіндустріальному суспільстві. Сучасний категоріальний апарат обліку повинен формуватися в умовах розширення традиційного способу мислення та розуміння об'єктів обліку, з врахуванням філософського способу мислення і пізнання.

Лише філософськими методами, за умов трансформації філософсько-світоглядних основ науки, можливо оцінити сучасні проблеми облікової науки та сформулювати нові категоріальні поняття, які стануть евристичними для майбутньої

теорії обліку. Складна інформаційна система має розглядатися теорією обліку як динамічний процес, а в сукупності взаємодій між елементами цієї системи спостерігаються певні властивості, притаманні цілісній системі.

Розвиток будь-якого знання це нескінченний процес його перегляду і трансформації, спроба використання нових методів і підходів, експериментів, врахування різних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Широкий методологічний і соціокультурний резонанс від трансформації обліку робить його надзвичайно цікавим об'єктом загальнонаукового та філософського аналізу. Об'єктивна зумовленість зміни теорії обліку, або її формування в умовах постіндустріального суспільства пов'язана з сучасними реаліями розвитку суспільства та економіки. Потрібна нова методологія, яка змінить основні принципи побудови облікової системи, основоположні підходи до вирішення дослідницьких завдань, сприятиме формуванню нової парадигми облікової науки [2].

Інформаційна детермінанта всесвітнього суспільного розвитку формує логіку становлення інформаційного вектору людства та нову інформаційну картину світу. Докібернетичне розуміння інформації змінюється на розуміння та усвідомлення впливу інформації на процеси управління та функціонування і розвиток будь-яких систем. Інформаційна парадигма світового суспільного розвитку в своїй основі має інформацію як важливу універсальну субстанцію всесвіту, поряд з матерією та енергією. Інформація стає методологічною системою розвитку всіх наук, стає основою організації метаструктур та ноосфери. Розвиток нової теорії обліку мусить опиратися на складну систему зв'язків між менеджментом і зовнішнім середовищем для створення унікальних конкурентних переваг. Інформація це унікальна перевага, поряд з ресурсною, фінансовою, енергетичною, синергійною тощо.

Відбувається переоцінка цінностей та формування принципово нових поглядів на проблеми та методи їх вирішення. В економічній науці переважає суб'єктивно-психологічний підхід до аналізу економічних процесів і явищ, дослідження та тлумачення перебігу подій на основі їх суб'єктивної оцінки господарюючими індивідами [3]. Економіка трактується як наука про поведінку, яка вивчає схильності, бажання, інтереси та очікування суб'єктів господарювання. В цьому контексті облік, як складову економічної науки, можна вважати точною гуманітарною наукою. І тут ми спостерігаємо певний дисонанс, або поєднання непокерованого. Проте облікова наука є тією ланкою в системі економічних наук,

яка використовує концепції та апарат точних наук, методи математичного моделювання та інформатики в процесах оцінки поведінки та вибору, або результатів вибору та його наслідків, оскільки на структуру та функції господарської діяльності впливає поведінка суб'єктів економіки. Саме тому, облік як частину циклу економічних

наук, можемо вважати поведінковою наукою, яка стає цілісною економічною дисципліною, що пов'язує між собою такі науки як економічна теорія, менеджмент, теорія управління і теорія інформації, теорію прийняття рішень і кібернетику, психологію і соціологію тощо.

Список використаних джерел:

1. Пушкар М.С. Актуальність розробки сучасної парадигми обліку / М.С. Пушкар, В.З. Семанюк // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал. – Випуск 1-2.– 2017 – С. 7-20.
2. Semanyuk V. Necessity And Problems of Formation of Alternative Paradigm of The Development of Accounting Science / Vita Semanyuk // International Journal of Accounting and Economics Studies/ Vol 5, No 2 (2017) – pp. 169-172 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.sciencepubco.com/index.php/IJAES/issue/view/237> : DOI: 10.14419/ijaes.v5i2.8332
3. Базилевич В.Д. Історія економічних учень: Навчальний посібник / В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, Т.В. Гайдай, П.М. Леоненко, А.П. Нестеренко – К.: Знання, 2004.- 1300 с.
4. Эмерсон Г. Двенадцать принципов продуктивности. / Г. Эмерсон – М. “Бизнес Информ”, 1997. – 200 с.

УДК 651.1: 005.934

НІКЧЕМНІ УГОДИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Мальюга Н.М. – д.е.н., професор

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Системна побудова сучасного бухгалтерського обліку в ризик-орієнтованому середовищі управління неможлива без врахування фіскального фактору, який суттєвим чином здатний впливати на показники платоспроможності, фінансової стійкості та економічної безпеки суб'єктів господарювання в цілому.

Важливого значення набуває розгляд податкових ризиків, які становлять загрозу економічній безпеці підприємств, особливо зважаючи на посилену дію дестабілізуючих економічних факторів, пов'язаних з фінансовими кризами в країні, а також частими змінами податкового законодавства.

Одним із інструментів реалізації таких податкових ризиків, який набув широкого поширення в останні роки, виступає оголошення податковими органами господарських угод нікчемними, в результаті чого податковий кредит з ПДВ або витрати з податку на прибуток не визнаються, що, в свою чергу, тягне донарахування та накладення штрафних санкцій та порушення налагодженої комунікаційної взаємодії контрагентів та їх економічної безпеки.

Висновки податкового органу про нікчемність угод базуються, як правило, на актах перевірки контрагентів, якими встановлено відсутність підприємства за своїм офіційним місцезнаходженням; протоколах

допиту свідків – керівника та / або засновника, головного бухгалтера контрагента, який дав пояснення щодо непричетності до роботи контрагента; висновках експертизи, згідно з якими первинні бухгалтерські документи не підписувалися тими чи іншими особами; відсутності необхідних умов для здійснення господарських операцій і т.п. Відповідно до частини 2 статті 215 Цивільного кодексу України нікчемною є угода, недійсність якої встановлена законом, а недотримання передбачених статтею 203 Цивільного кодексу України вимог стосується недійсності оспорюваних угод, тобто тих, недійсність яких прямо не встановлена законом, а підлягає визнанню судом. У разі відсутності відповідних судових рішень посилення податкової служби на недійсність і фіктивність угод є необґрунтованими.

Серед найбільш розповсюджених податкових ризиків, що з великою ймовірністю призведуть до визнання податковими органами господарських угод нікчемними, можна назвати наступні:

– виявлення наявності в схемі руху товару підприємств-контрагентів, які підпадають від ознаки фіктивності чи сумнівності («вигодонабувач», «транзитер», «податкова яма», «конверт»), що призведе до визнання правочинів нікчемними та